

Aprenem a jugar a escacs (segona part)

Marta Amigó, Josep Serra

Presentem aquí la segona part de la proposta didàctica començada al número de juliol-agost. En aquest lliurament, ens centrarem sobretot en activitats que es poden fer per treballar el moviment de les peces i altres activitats de tipus més transversal.

En el lliurament anterior, vèiem com podríem treballar el tauler i el peó amb l'alumnat. En aquesta ocasió, veurem activitats que podem fer per treballar la resta de les peces i també altres activitats més transversals relacionades amb la convivència, les arts plàstiques, la llengua o les matemàtiques.

El rei

El rei és la peça més important del joc. El seu moviment és molt senzill i els alumnes l'aprenen ràpidament, però amb aquesta figura s'introduirà un dels conceptes més «abstractes» del joc per als infants: l'escac. El fet d'haver de preveure que no es pot posar el rei en un lloc amenaçat o que és obligatori resoldre una situació d'escac (quan el rei es troba amenaçat, s'ha de salvar) és una de les

nocions més difícils d'interioritzar per part de l'alumnat.

La dama

Amb la dama, tindrem l'oportunitat de treballar els desplaçaments llargs, les línies horitzontals, verticals i diagonals, de punta a punta del tauler. És una peça que sol agradar molt als nens i nenes. Ens servirà per introduir el concepte d'escac i mat (el rei està en escac i no es pot salvar de cap manera) i farem una tasca important pel que fa a la confecció d'hipòtesis que ens poden ajudar a resoldre un problema.

La torre i l'alfil

Un cop s'ha ensenyat als infants com es pot desplaçar la dama, la torre i l'alfil es-

devenen peces molt fàcils de treballar, atès que el seu moviment representa la meitat del que pot fer la dama: la torre es pot moure horitzontalment i verticalment, mentre que l'alfil només es desplaça seguint les diagonals.

El cavall

El moviment del cavall és el més difícil de realitzar. El fet que pugui saltar per sobre de les altres peces i que, a més, no es mogui en línia recta provoca que l'alumnat de vegades tingui dificultats per aprendre bé com es pot bellugar. En podem practicar el desplaçament mitjançant diferents jocs, tant al tauler de sobretaula, com amb un tauler gegant, com damunt les rajoles de terra.

Les peces

Les peces tenen una col·locació concreta per tal de poder jugar la partida, la qual es pot explicar mitjançant un història breu que trobareu a l'apartat d'activitats per a l'alumnat. Aquest punt, el de la col·locació

GUIX DOS

Jocs d'estratègia

1C

AUTORIA

Marta Amigó Vilalta
Josep Serra Palomar
 Escola Sant Ramon. El Pla de Santa Maria (Tarragona)
 mamigo8@xtec.cat
 jspjosepserra@gmail.com

GUIX DOS

inicial de les peces, es pot treballar amb l'alumnat quan ja s'ha presentat el moviment de totes o bé al principi, després d'haver presentat l'escac i abans del peó. En aquest cas, es poden presentar les peces pel nom que reben i pel lloc on es col·loquen i s'ha de dir als alumnes que ja n'aniran aprenent el moviment de mica en mica.

Amb la col·locació inicial de les peces, podem practicar jocs per treballar la simetria i la memòria visual.

Els escacs com a eina transversal

Són moltes les àrees del currículum que es poden treballar amb els escacs, de fet, la seva transversalitat és el que els dona la gran potència que tenen com a eina educativa. A continuació, en trobareu unes quantes pinzellades.

Pel que fa a l'àrea de matemàtiques, el treball de simetries, de figures geomètriques, les unitats de mesura o la realització d'operacions de càlcul mental utilitzant el valor de les peces són algunes de les activitats que podem fer a través dels escacs. A més, es treballen constantment moltes habilitats matemàtiques, com ara l'orientació espacial, la comparació, la resolució de problemes, etc.

Respecte a la competència lingüística, el sol fet de jugar als escacs ja potencia un

augment d'aquestes habilitats en general —així ho han demostrat diferents estudis realitzats—, a causa de la similitud que hi ha entre el procés mental que se segueix quan es juga a escacs i quan es llegeix.

D'altra banda, però, podem incorporar activitats més *directament* relacionades amb la llengua, com ara: inventar rodolins sobre les figures, explicar històries relacionades amb el joc, buscar la biografia d'algun jugador famós i fer-ne un resum, verbalitzar en veu alta allò que pensem (respecte a possibles jugades que volem practicar o que preveiem que pot dur a terme el nostre rival), fer-li una entrevista a un jugador (la qual cosa implicarà pensar les preguntes i escriure-les, ordenar-les per blocs temàtics, escriure-li una carta de presentació inicial i una carta d'agraïment posterior, etc.). Totes aques-

tes activitats són engrescadores per als infants, ja que tenen un sentit per a ells. És important per als alumnes veure que allò que fan serveix per alguna cosa.

Com ja es va comentar a l'article anterior, els escacs constitueixen una eina integradora i socialitzadora excel·lent. En aquest aspecte, una de les activitats de convivència més interessants que hi ha és organitzar un torneig entre l'alumnat de diferents grups classe. El fet que els infants de grups diferents juguin barrejats sol ser molt motivador per a ells, ja que els permet crear amistats noves i, a més a més, es poden ajuntar les parelles per nivells, la qual cosa serà molt positiva, tant per als qui tenen un nivell més alt com per als qui en tenen un de més baix, ja que les partides seran més igualades i tindran més al·licient.

El mateix alumnat pot participar en l'organització del torneig. D'aquesta manera, s'iniciarà en el treball de planificació d'activitats i d'adquisició de responsabilitats (tenir el material preparat, la llista per anotar-hi els resultats, els números per identificar els taulers, escriure una notícia del torneig, etc.).

Les diferents peces i el mateix tauler també ens ofereixen un ampli ventall d'activitats que ens permeten realitzar treballs relacionats amb les arts plàstiques, com ara, per exemple: fer dibuixos, donar el di-

Descarrega't tot el material a:

<http://guix.grao.com>

buix de mitja peça (verticalment) i que l'alumnat la completi (treball de simetria), mesurar i pintar un escaquer gegant al pati de l'escola i confeccionar les peces per jugar-hi, confeccionar figures d'escacs amb papiroflèxia, etc.

Una de les activitats que també pot ser interessant de dur a terme, relacionada

amb el torneig internivells, és un concurs de logotips.

Després d'explicar i de treballar què és un logotip, cada alumne pot fer-ne un de relacionat amb els escacs i després es pot organitzar un concurs per escollir, entre tots, de forma democràtica, el logo del torneig d'aquell any.

A continuació, us mostrem alguns exemples sobre les múltiples opcions que ens ofereix aquest joc que és esport i ciència alhora. Esperem que us siguin d'utilitat i que us animeu a introduir els escacs com a eina educativa a les vostres escoles!

Taules resum de la programació

OBJECTIUS	COMPETÈNCIES BÀSIQUES
> Assolir el concepte d'<i>intersecció</i>, tant de files amb columnes i amb diagonals, com amb columnes amb files i diagonals i diagonals amb diagonals. > Trobar el camí o els camins lineals que ens convinguin. > Trobar tots els camins lineals possibles. > Dominar el pla des del punt de vista espacial. > Treballar el càlcul mental a través del valor de les peces.	> Matemàtica.
> Raonar el que hom ha fet per intentar convèncer l'altra persona. > Expressar-se amb claredat. > Treballar oralment un mateix concepte des de perspectives diferents, per tal que esdevingui sòlid. > Treballar petits textos escrits a partir de temes escaquístics.	> Comunicativa lingüística.
> Deduir totes les opcions possibles i ser capaç d'escollir la que va millor per als nostres propòsits.	> Aprendre a aprendre.
> Tenir la capacitat de crear i d'imaginar diferents combinacions d'elements per assolir un objectiu.	> Artística i cultural.
> Ser capaç de buscar solucions per resoldre problemes i prendre decisions. > Saber acceptar els propis errors i extreure'n aprenentatges positius.	> Iniciativa personal i esperit emprenedor.
> Relacionar-se amb altres individus de manera respectuosa i amigable. > Acceptar i ajudar les companyes i els companys amb dificultats. > Aprendre a respectar el propi torn i «saber esperar». > Mostrar respecte per les regles del joc.	> Social i ciutadana.
> Cercar informació a Internet.	> Tractament de la informació i competència digital.

GUIX DOS

Jocs d'estratègia

1C

Descarrega't tot el material a:

<http://guix.grao.com>

GUIX DOS

Descarrega't tot el material a:

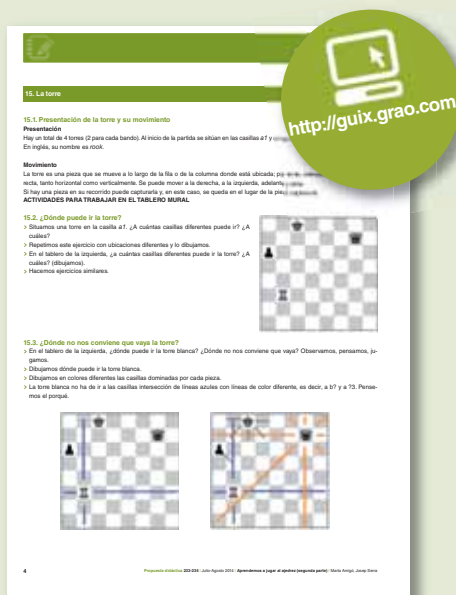
<http://guix.grao.com>

CONTINGUTS		
Conceptes	Procediments	Actituds, valors i normes
> El rei. > La dama. > La torre. > L'alfil. > El cavall. > Col·locació inicial de les peces. > El valor de les peces. > El rodolí. > L'endevinalla. > El tauler. > Unitats de mesura. > El quadrat.	> Ordenació d'elements diferents segons un criteri establert. > Observació i reflexió abans de fer una acció. > Explicació i argumentació en veu alta davant del grup classe. > Pràctica del concepte d'<i>intersecció</i> lineal al pla. > Cerca de maneres diferents de solucionar un problema. > Comparació d'elements entre si. > Càlcul mental d'operacions. > Creació de textos escrits senzills.	> Respecte pels companys i les companyes. > Presa de decisions i acceptació dels propis errors. > Mostra d'empatia envers l'altra persona. > Oferiment d'ajuda als companys i a les companyes que en necessiten. > Treball en grup. > Escolta atenta a les explicacions dels altres i espera del propi torn. > Acceptació i compliment de les normes del joc.

ACTIVITATS / SEQÜÈNCIA DIDÀCTICA	DESCRIPCIÓ I JUSTIFICACIÓ
13. El rei i l'escac	Realització d'exercicis diferents per aprendre correctament el moviment del rei i interioritzar-lo, com també per identificar el concepte d'escac.
14. La dama i l'escac i mat	Realització d'exercicis diferents per aprendre correctament el moviment de la dama i interioritzar-lo, com també identificar el concepte d'escac i mat.
15. La torre	Realització d'exercicis diferents per aprendre correctament el moviment de la torre i interioritzar-lo.
16. L'alfil	Realització d'exercicis diferents per aprendre correctament el moviment de l'alfil i interioritzar-lo, com també treballar les diagonals.
17. El cavall	Realització d'exercicis diferents per aprendre correctament el moviment del cavall i interioritzar-lo.
18. Les peces. Col·locació inicial	Explicació d'una història curta per recordar la col·locació inicial de les peces del joc d'escacs. Exercicis de memòria visual.
19. El valor de les peces	Realització d'operacions de càlcul mental a través del valor de les peces. Comparar xifres (<, >, =), buscar equivalències i trobar incògnites.
20. Rodolins i endevinalles	Inventar rodolins i endevinalles relacionades amb les peces del joc d'escacs.

Orientacions per a la intervenció pedagògica i l'avaluació

- «Observo, penso, jugo». És important que aquesta seqüència s'acabi convertint en un hàbit amb el pas del temps. Davant d'una situació, cal adquirir l'hàbit d'observar i pensar abans d'actuar.
- Estructura de la sessió: normalment, es dedicarà la primera part de la classe a fer treball en grup gran (verbalitzant idees i comentant-les) i, després, treball per parelles (pràctica). De vegades, també es proposa fer treball individual previ a la posada en comú o a la defensa de les pròpies conclusions.

- L'eina avaluadora principal serà l'observació directa, ja que esdevé una activitat molt pràctica.
- L'avaluació serà positiva si els infants milloren els seus hàbits quotidians a l'aula i s'estimulen les seves ments, la qual cosa s'observarà al llarg del desenvolupament de les diferents àrees del currículum. ■

- És necessari que les alumnes i els alumnes manipulin el tauler i les peces i que solament facin fitxes puntualment.
- És important que les alumnes i els alumnes es donin la mà, tant al començament de les partides com al final.
- Aconsellem que els infants utilitzin la pissarra digital. Dibuixar línies, marcar caselles i esborrar-les en funció del resultat és molt il·lustratiu.
- Si és possible, s'aconsella treballar en grups reduïts.
- És bo que, de tant en tant, es creïn moments de silenci, per tal de potenciar la concentració i la reflexió personal.

GUIX DOS

Jocs d'estratègia

1C

Descarrega't tot el material a:

<http://guix.grao.com>